

Jakob

Innehåll

Jakob

- 1 Den osympatiska fromme
- 2 Oförskyld nåd
- 3 Bortvältad är stenen
- 4 Omskolning
- 5 God herde
- 6 Kamp med Gud
- 7 Sorg och salighet

Studiefrågor

Jakob

1 Den osympatiska fromme

{biblink}Ingen av Gamla testamentets fromma framträder med så osympatiska drag som Jakob. Berättelsen om hans liv ställer fram Guds fria nådaval på ett så drastiskt sätt att moralister i alla tider måste protestera. Luther jublar häröver: »Detta är en högs förträfflig och märkelig text som S:t Paulus i Episteln till romarne, kap 9:10-13, behandlar härligen».

Det ifrågavarande Paulus-stället lyder: Så skedde ock, när Rebecka genom en och samme man, nämligen vår fader Isak, blev moder till sina barn. Ty förrän dessa voro födda, och innan de ännu hade gjort vare sig gott eller ont, blev det ordet henne sagt — för att Guds utkorelse-rådslut skulle bliva beständande, varvid det icke skulle bero på någons gärningar, utan på honom som kallar — det ordet:

»Den äldre skall tjäna den yngre.»

Så är ock skrivet: » Jakob älskade jag, men Esau hatade jag». Rom 9:10-13.

Anmärkas bör, att Paulus citerar de sista orden från Malaki 1:2-3 och att där om Esau används samma hebreiska verb som t ex om Lea, när det i 1 Mos 29:31 sägs att hon var »försmådd» — där står alltså icke »hatad». Ordet kan betyda »tillbakasätta» eller »försmå». Gud hatar ingen. Men för att föra sitt rike till seger måste han utvälja och tillbakasätta, och hans utkorelse sker utöver allt mänskligt förstånd. Även om han i viss mening välsignade även Esau, var det dock Jakob som han, obegripligt nog, utvalde till att föra Kristus-välsignelsen vidare.

Och nu var det så, att Gud hade utvalt Jakob redan i moderlivet. Huruvida detta betydde att han skulle bli något slags gullgosse hos Gud och få vad han ville, det skall fortsättningen utvisa. Fortsättningen i detta avsnitt av föreliggande bok måste dock begränsas starkt: Jakobs historia omspannar kapitlen 25-50 i Första Moseboken, mycket mer än någon annan patriarkhistoria, och även om ifråga om Abraham och Isak måst göras ett urval, så sker detta i mycket högre grad ifråga om Jakob. Även viktiga detaljer i hans historia måste här förbigås.

Redan i moderlivet var han i strid med tvillingbrodern. Då det heter att barnen stötte varandra i Rebeckas liv, 1 Mos 25:22, har hebreiskan ett så starkt uttryck, att meningen är att de kunde skada varandra. Moderns oro behöver inte närmare förklaras, men till den naturliga modersoron kommer ängslan för Guds löfte, som hotas genom brödernas osämja — Rebecka har frågat Gud, 1 Mos 25:22, och fått ett svar som bekräftar hennes farhågor för brödrastrid.

Så kommer Rebeckas stund. Den tvilling som föds fram först och alltså räknas som den förstfödde av de två, är luden som ett litet djur — Esau kommer också i det följande att vara naturmänniskan, som står främmande för nåden och utkorelsen. Den andre håller vid födelsen brodern i hälen, som om han hade kämpat med honom om att födas först, men besegrats. Han får namnet Jakob, 1 Mos 32:28, ett namn som kan ha existerat förut och som kan tolkas: Må han (Gud) följa dig i hälna (till skydd), men som också kan betyda: Han (den som bär namnet) håller i hälen, sätter krokben, lurar, bedrar. Genom Jakobs personlighet har det blivit den senare tolkningen som slagit igenom i Bibeln. Om någon skulle hävda, såsom det brukar ske i antijudisk propaganda, att Bibeln avser att berömma Jakob för hans duktighet i att bedra så är kanske profeten Hosea det bästa korrektivet. Om man ordnar in de korta notiserna i Hosea 12:3 och Hosea 12:12 i tidsföljd, så får man följande utsagor om Jakob: »I moderlivet grep han sin broder i hälen, och Jakob flydde till Arams mark, Israel tjänade för en kvinna, för en kvinnas skull vaktade han hjorden. Och i sin mandomskraft kämpade han med Gud». I raderna före början av de citerade säger profeten om denne Jakob, som här identifieras med det folk som härstammar från honom: »Herren skall gå till rätta med Juda och hemsöka Jakob, såsom hans vägar förtjäna: efter hans gärningar skall han vedergälla honom», Hos 12:2. Grundligare

kan man inte utesluta personkult kring Jakob. Stamfadern är brännmärkt tillsammans med det folk som är hans avkomma och delar namnet med honom, namnen Israel och Jakob. Den fromme israeliten, som rätt läser Hosea, måste säga: All vår förtjänst är utelyckt. Men noga taget framgår detsamma av Första Mosebokens berättelse.

Förstfödsörätten innebar att vara släktens huvudman och familjens överhuvud efter faderns död och att under dennes livstid betraktas som »tronföljare». Vad det betydde praktiskt och ekonomiskt i den grå forntid varom här är tal, får anses dunkelt, men det är skäl i att påminna om att det hos Israel i senare tid bland annat berättigade till dubbel andel i farsarvet, 5 Mos 21:15-17, och i detta bibelställe fördömes också självrådigt ingripande av fadern för att ändra förstfödsörätten, något som har sin särskilda aktualitet i berättelsen om Jakob och Esau. Isak tänker sig nämligen, att välsignelsen är något som han kan förfoga över i enlighet med sina mänskliga böjelser. Han har utan tvivel fått del av Herrens ord till Rebecka, att den äldre skall tjäna den yngre, men ändå vill han handla tvärtom. Det har inte med tillräcklig klarhet gått upp för honom, att välsignelse inte binder Gud vid mig utan mig vid Gud. Den som försöker förfoga efter behag med Guds välsignelse, blir därigenom till ett hot mot välsignelsen själv.

För Esau är förstfödsörätten och den därtill knutna välsignelsen något som självkart tillhör honom. För Jakob är det något som han kämpa om, uthålligt och systematiskt, dessvärre också skrupelfritt, beräknande, men med en beräkning som inte är iskall, utan glödhet i sin aldrig svalnande iver. Denna kamp har han begynt redan innan han var född. Redan i hans väsens ursprung i moderlivet fanns denna strävan inbyggd, långt innan han blev medveten om den.

De båda tvillingarnas olika art och anlag blev tidigt uppenbar — man skulle i vår tid ha sagt att de tydligen inte var enäggstvillingar. Esau älskade att ströva omkring i markerna med pil och båge. Jakob blev, heter det (1 Mos 25:27 [1917]) en fromsint man, som bodde i tält, medan brodern under sina jakturer övernattade under bar himmel. Bakom ordet »fromsint» ligger ett hebreiskt adjektiv som — lustigt nog för svenska öron — heter tam och anses i sin innebörd förena något av vad som på svenska uttrycks med orden lugn, stillsam, sedesam, familjesinnad, huslig, hemkär — men även redlig(!) och till och med religiöst from. Isak, som genom sin blindhet kommit att lägga ökad vikt vid övriga sinnens vittnesbörd, hade en känslig smak och var förtjust i viltstek — detta anges som en viktig, men ack så mänsklig orsak till att han favoriserade Esau.

Så inträffar det ögonblick 25:29-34 då Jakob får ett hett åstundat tillfälle att överta förstfödsörätten. Esau kommer hem från jakte glupande hungrig. Just glupande, ty det ord han använder, när han ber att få sätta i sig det röda som Jakob har i sin skål — han hinner knappt ens se efter vad det är — betyder strängt taget »gluffa i sig», så att kindpåsarna blir fyllda av mat. Jakob förstår att utnyttja broderns hunger och hans egenskap att vara ett stundens barn. Man kan se för sig, hur han drar krukmakarskålen med linsärtsoppa närmare intill sig inom girigt krökta armar, när han ställer villkoret: Sälj åt mig din förstfödsörätt! Hade han väntat sig en hård kamp, så hade han bedragit sig: Esau gör inga svårigheter. Vad kvittar inte honom förstfödsörätten, när han är nära att dö av hunger! Naturligtvis var det sista en överdrift — hade han varit nära hungerdöd hade han blivit dödssjuk av att äta häftigt. Men det var just vad han gjorde, sedan han givit sin ed på att förstfödsörätten nu och framgent tillhörde Jakob. En ed, det innebar att han nedkallade förbannelse över sig själv, om han bröt eden. Men så snart han ätit sig mätt, steg han upp och gick sin väg, heter det v 34, som om ingenting av betydelse hade hänt — så ringa aktade han sin förstfödsörätt. Det är säkerligen denna sorglösa likgiltighet i uppträdandet, som ger Hebreerbrevets författare anledning karakterisera Esau som »ohelig», Heb 12:16. Häri ligger att han saknade sinne för andliga realiteter och såg blott efter vad de fem sinnena underrättade honom om.

Redan från barnaår har jag haft mina sympatier på Esaus sida, och vem har inte det? Här står nu emot varandra två människor, av vilka den ene är utan förställning, omedelbar i sina reaktioner, lik en öppen bok som var och en kan läsa i, och den andre slugt beräknande, hänsynslös i sitt utnyttjande av den andres svaga sidor, målmedveten och obarmhärtig. Men värst av allt: till råga på detta är Jakob from, har sinne för det heliga, lever i ett slags gemenskap med Gud. Kan man tänka sig värre karikatyr av tron? Så outgrundlig är Gud i sitt nådeval, och ju mer man lär känna sig själv, ju mer man lär sig att erkänna sina fula drag, dess mer tackar man Gud för att han tar sig an även sådana människor. Ty det är sannerligen inte änglar han tar sig an, utan Abrahams säd, dvs sådana som låter det komma an på tro, Hebr 2:16. Det är inte änglar, snarare bänglar. Men tror någon, att dessa bänglar får bli något slags gullgossar, vilkas fula gärningar blir föremål för vänligt överseende, så bedrar man sig. Jakobs fortsatta historia skall förmåla därom, fylld som den är av vedergällning för hans begångna oförrätter och tecknad av sorger och prövningar vida utöver den lätt förgätna besvikelse som Esau hade att smälta.

I stället för att säga: Så gick det till att Jakob fick förstfödsörätten, avslutar berättaren denna episod med orden: Så ringa aktade Esau sin förstfödsörätt. Vad Jakob beträffar, är historien om förstfödsörätten inte slut än, men för Esau är den slut, ty den som ringaktar det heliga kan aldrig vinna det. I förstfödsörätten låg mycket mer än vad som enligt gängse rätt hörde dit, mycket mer också än vad Jakob torde ha varit medveten om: han blev bärare av den hemlighetsfulla, genom årtusenden fortgående välsignelse, som skulle kulminera, när tiden var mogen, i Jesus Kristus.

Det stora hos Jakob är att han, fastän han väl inte på långt när fattade välsignelsens djupaste innebörd, dock aktade den så högt för honom var mer värd än något annat i livet. Men hans synd var att han inte trodde Gud om att ordna saken utan hans, Jakobs eget, ingripande. Han skulle på sin ålderdom få uppleva, hur enkelt Gud kan styra en sådan angelägenhet, om man lyssnar till honom, 1 Mos 48:8-20. Men han hade att genomgå mycken tuktan, innan han på sistone skulle komma därtill.

I berättelsen om hur Jakob genom svek får sin faders välsignelse, 1 Mos 27:1-40, handlar alla de fyra i dramat delaktiga personerna fel. Isak begår ett svårt fel genom att favorisera den ene av sina söner på den andres bekostnad och ett ännu värre fel, ja en svår synd, genom att sätta sig över Guds budskap om att förstfödsörätten skulle tillkomma den yngre. Den synden var

stor, även om han inte visste om de båda brödernas edliga överenskommelse vid linsoppan eller, såsom den på gammalsvenska brukar kallas, grynvällingen. Rebecka handlar fel genom att, när hon vill genomföra en riktig sak, inte vända sig till de människor som behövde talas till rätta, Isak och Esau. Och hon begår en än större synd genom att inte vända sig till Gud utan i stället försöka ordna saken med rent mänskliga och därtill ohederliga medel, man skulle kunna säga gudlöst. I sitt systematiska, i detaljer genomtänkta svikliga förfarande handlar hon som om hon vore besatt av djävulen. Jakobs skuld är densamma som Rebeckas, även om hans ungdom var en förmildrande omständighet, och Esau, med sin fullständiga brist på sinne för det heliga, för välsignelse i djupaste mening, lever i synd, så visst som synd är att leva åtskild från Gud.

Till råga på allt söker Rebecka att befria sin son Jakob från allt ansvar i saken. Farligare tjänst kan ingen göra sin nästa än den som avtrubbar sin medmänniskas medvetande om personligt ansvar, personlig skuld.

Men även på Esaus skuld finns det en råge. Han bryter sin ed, gör sig alltså till menedare och nedkallar över sig menedarens förbannelse, när han vill tilltvinga sig den förstföddes välsignelse.

Vad Jakob beträffar, inser han i någon mån vad han är på väg att göra. Det är värt att observera, att han i 1 Mos 27:12 (1917) inte säger att han vid eventuell upptäckt skulle stå avslöjad som bedragare, något som man skulle ha väntat i sammanhanget. Han väljer i stället ordet »bespottare» och antyder därmed att han fruktar bli ertappad som en som driver gyckel med det heliga, för att inte säga med den Helige. Han fruktar med andra ord att bli en Guds-bespottare.

Kropp och själ hör samman, det vet Bibeln, och det kommer fram i alla sammanhang. När Isak skall ge sin förstfödde den välsignelse vari han testamenterar all Guds outsägliga gåva, innan han dör, så vill han att kroppen skall vara i så god kondition som det hos den dödssvage är möjligt, och fördenskull önskar han först intaga en måltid med viltstek — »för att min själ må välsigna dig, innan jag dör». Så nära hör själen samman med kroppen.

I upphöjd stämning välsignar han så sin son, enligt hans egen tanke sonen Esau. Själ en gång genom Guds ingripande med knapp nöd räddad undan slaktkniven, räddas han denna gång utan att veta det från att riva upp Guds frälsningsplan genom att ge välsignelsen åt den som inte var därtill bestämd.

Vad angår Esaus och det från honom stammande Edoms folks öden i fortsättningen, är här ej anledning att utförligt dröja därvid. Men som märkligt kan framhållas, att Edom blev ryktbart för sina vismän, bland vilka Heman, Etan, Agur och Job hör till de främsta — man kan fråga sig, om den undanskymda roll som Edom fick spela, bidrog till att skärpa eftertanken till avklarnad visdom. Den judiska fromhets-riktning, som kallas chassidismen, har i en av sina skrifter, Sohar, givit uttryck för tanken, att de tårar Esau fällde över Jakobs bedrägeri bragte Israel i den babyloniska fångenskapen. Detta är ett exempel bland otaliga på hur föga Israels fromma har varit sinnade att berömma stamfadern för hans svek.

Hos profeten Jesaja finns en utsaga om Duma = Edom, fylld av medvetandet om hur detta folk, sänkt i mörker och sorg, väntar på den dag då välsignelsen skall uppgå även över dess skaror. Jes 21:11-12. Möjligen — men det är ovisst — kan man tolka de sista orden i nämnda Jesajaställe som en maning till sann omvändelse. I varje fall är denna profetia ett bland flera vittnesbörd i Bibeln om att Gud älskar alla människor och vill låta alla folk lära känna frälsningen i Kristus.

2 Oförskyld nåd

Jakobs bedrägeri framkallar hos Esau ett fruktansvärt hat. Tydligt längtar han efter de dagar då han skall få sörja sin far, 1 Mos 27:41, ty då skall det brodermord utföras, som för den förorättade ter sig som den enda tänkbara utvägen ur en situation som blivit olidlig. Och Rebecka visar nu, såsom har blivit sagt i avsnittet om Isak, prov på sin psykologiska skarpblick, sin diplomatiska förmåga och sitt kloka förutseende. Jakob kommer ur huset mycket snabbt, men saken ordnas så fint att det inte ser ut som en flykt för att rädda livet, utan som ett besök hos släkten i öster med friarärende som antytt syfte — ty ännu en eller två hetitiska svärdöttrar var mer än både Rebecka och Isak kunde stå ut med, 1 Mos 27:46. Eftersom hetiterna var bofasta i landet, räknas de till kanaanéerna, 1 Mos 28:1, och med dessa skulle det i vardande stadda Guds folk inte ha några släktförbindelser; Abraham hade i det syftet till och med bundit sin livtjänare med ed, 1 Mos 24:2-4, och man torde inte ta fel, om man tänker sig att denna edliga förpliktelse ansågs gälla inte bara Isak utan också dennes söner. Esau hade inte bekymrat sig om den saken, farfaderns begärda ed hade för honom lika liten betydelse som talet om välsignelse över Abrahams säd. Men när han nu såg förstfödsörätten gå sig ur händerna och kanske i något ögonblick av besinning satte detta i förbindelse med åsidosättande av farfaderns högtidligt uttalade önskan, försökte han ställa saken tillrätta genom att utöver de två hetitiskorna ta sig ytterligare en hustru, och denna gång en dotter till Ismael och alltså en avkomling av Abraham, 1 Mos 28:6-9. En människa som lever utan inre förbindelse med Gud söker ofta med yttre beskäftighet överskylla de begångna felsteg som ligger i öppen dag. Men beskäftigheten förmår så föga, och det står inte berättat att den ismaeliska hustrun kom att betyda någon förbättring i livet.

Men Jakob begav sig på vandring. Vid avfärden får han av sin fader, som han ser för sista gången, en välsignelse, där det bland annat säges, 1 Mos 28:3, att skaror av folk skall komma av honom. Det hebreiska ord som döljer sig bakom »skaror» är substantivet qahal, som återkommer både i Guds löfte till Jakob vid återkomsten från östern, 1 Mos 35:11, och i de ord varmed Jakob före sin död återkallar i minnet vad Gud har sagt, 1 Mos 48:4. Detta ord, qahal, är detsamma som används som beteckning för Guds församling. Det betecknar alltså inte bara något numerärt stort och märkligt, utan något i Gud sammanhållet. Begreppet qahal har format de första kristnas tankar om det nya Israel, det folk som genom tron på Kristus räknas som

Abrahams säd.

Jakobs mål var landet Paddan-Aram, dvs Slättlandet Aram, samma land dit Abraham under sin fader Teras livstid och i dennes sällskap hade dragit upp från det kaldeiska Ur, 1 Mos 11:31-32. Ur låg i tvåflodslandets sydöstra del, Paddan-Aram, även kallat Haran, vid Eufrats övre lopp.

Den första natten som den hemkäre Jakob tillbragte under bar himmel, ensam och jagad av ont samvete, fick han uppleva Guds oförskyllda nåd på ett sätt som tycks ställa alla moraliska begrepp på huvudet. Han ser i drömmen, 1 Mos 28:10-15, himlastegen och änglarna som stiger upp och ner, ja, det heter att Herren stod framför honom, fastän man torde få tänka sig att Jakob inte ens i drömmen tyckte sig se den Osynliges gestalt. Och i Guds ord till honom förekommer ingen förebråelse för vad han har gjort, bara ett förnyande av löftena till Abraham och Isak och därmed en bekräftelse på att han var välsignad med den förstföddes välsignelse. I upprepningen av löftet om välsignelse för alla släkter på jorden i och genom Jakobs säd möter ånyo prästen om den kommande Kristus, i vilken denna välsignelse i sinom tid skulle bli verklighet.

Det kan man kalla oförskylld nåd, oförskylld intill anstötthet. Och vad som ur moralistens synpunkt gör saken ännu värre: så handlar Gud än i dag, det är typiskt för hans handlingssätt. Nyligen läste jag i en dagstidning en intervju med en ung pojke som hade varit totalt nedknarkad men blivit frälst och fri. Han hade en natt legat med sin flicka i en »knarkarkvart», när plötsligen rummet stod helt upplyst av ett ljus som inte hade någon naturlig förklaring, och båda hade upplevat Guds närvaro. En närvaro utan alla förebråelser, en närvaro helt enkelt för att erbjuda välsignelsen av ett nytt liv. Att sedan detta nya liv har sina lagar, liksom varje form av liv, det tycktes också stå fullt klart för de bägge ungdomarna.

Så möter Gud nu Jakob, utan förebråelser, utan krav, bara med förnyelsen av löftet till hans far och farfar om en oändlig välsignelse. Det är värt att lägga märke till, att Jakobs första reaktion på vad som hänt, 1 Mos 28:16-17, inte med ett ord berör det löfte utan alltigenom gäller Honom som har mött honom. Den allt överskuggande verkligheten är att Gud har mött honom, har velat ha med honom att göra.

Med orden »här är himmelens port» ställer han sig med- eller omedvetet i motsats till de människor som i Babel sökte bygga en trappa till himmelen och med egen kraft öppna en port ditin, 1 Mos 11:4. Namnet Bab-El betyder just »himmelens port». Jakob gav platsen namnet Bet-El = Guds hus, ett namn som antyder att Gud hade gått den motsatta vägen, öppnat porten, liknelsevis talat, och fällt ner den trappa som förband himmel och jord. Det torde för varje andligt sinnad läsare vara onödigt att här ta upp frågan huruvida Jakob tänkte sig himmelen som ett tak och Gud som boende på världens andra våning; frågan är helt ovidkommande, och oavsett om Jakob haft denna lokaliserade uppfattning av den himmelska världen, så avser Bibeln inte att bibringa oss den.

Efter sin skakande upplevelse av Guds närvaro gör Jakob ett löfte, ett votum. Ordet votiv kommer av votum, löfte. Votivskepp i våra kyrkor är ofta skänkta av personer, som under livsfara på sjön lovade Gud att, i händelse av räddning, hugfästa denna räddning genom en minnesgåva till sin hemsockens kyrka. Jakobs votum är nu att, om Gud låter honom komma helbrädda hem från sin farliga resa, alltid hålla sig till honom som sin Gud och giva honom tionde av allt vad Gud giver honom. Han lovar också att stället skall bli en helgedom, ett Guds hus, och under domaretiden stod verkligen Israels tälttempel där, Dom 20:26-27, där skipade Samuel rätt, 1 Sam 7:16, och i den där sedermera uppförda helgedomen predikade Amos, Amos 7:10-13.

3 Bortvältad är stenen

Liksom i berättelsen om Eliesers färd låter berättaren oss även här hoppa över den långa resans många äventyr och faror och lå oss se honom komma fram till den brunn där bygdens herdar, bland dem även Labans folk, brukade vattna sina får, av allt att döma samma brunn till vilken hans mor Rebecka som ung flicka hade kommit för att hämta vatten och, sig själv ovetande, genom sitt sätt att bemöta en främling avgjorde sitt livsöde, 1 Mos 29:1-11. Over brunnens öppning ligger en mycket tung sten, som skall hindra obehöriga att förse sig av det dyrbara vattnet. Tre herdar hade kommit dit med sina fårhjordar och låg och väntade på att något skulle hända. Jakob undrar vad de väntar på: det är ännu en god stund kvar till mörkningen, och det är illa använd tid att låta fåren ligga och idissla, när de hade kunnat söka sig till bete. Svaret blir, att de tre väntar på att samtliga herdar skulle samlas, ty först med talrika förenade krafter kunde man vältra stenen från brunnskaret. I detsamma kommer Labans dotter Rakel fram till brunnen med sin fårhjord. Innan hon hunnit inom hörhåll har Jakob genom herdarna gjort sig underrättad om vem hon är. Det står inte om henne som om hans mor Rebecka, 1 Mos 24:16, att hon var mycket fager att skåda; i stället står något mycket mera talande: när Jakob får se Rakel, går han fram och vältrar ensam bort stenen från brunnskaret, öser upp vatten åt fåren i Rakels hjord, kysser Rakel och brister i gråt, 1 Mos 29:9-11. Åsynen av den unga flicka, som han vid första ögonkastet fattade kärlek till och med vilken han strax förstod att hans öden skulle förenas, gjorde honom så stark, att han ensam kunde vältra undan stenen. Och så skakad var han av åsynen av den älskade, att han brast i gråt när han gav henne sin hälsningskyss. Detta är en höjdpunkt i berättelsen. Och det är så framför allt genom den profetiska blick som läsaren nu får fram emot den kommande Kristus. Församlingen är Kristi brud. Han har sett henne och fått henne kär. Och kärleken har gjort honom så stark att han ensam, han och ingen annan, har vältrat undan stenen som låg framför graven i Josefs av Arimatea örtagård. Han har inte gjort det för sin egen skull, hans uppståndelsekropp var inte beroende därav, »han gick igenom stenen hård», sv ps 107:3 (1937 års psalmbok). Utan han har gjort det för oss brudens, församlingens skull, så att denna skulle kunna luta sig in i graven och se att den var tom. Så har Kristi grav för oss blivit en livets brunn.

4 Omskolning

Men efter denna höjdpunkt och denna framåtblick mot Kristus har vi att återgå till den torra vardagen och den långa omskolning som nu förestod Jakob. I Laban fann den förslagne Jakob en jämbördig motspelare, ja länge en överman. Skolan hos denne egenlyttige morbror blev hård, och den blev lång, tjugu år, 1 Mos 31:41. Punkt för punkt och steg för steg får Jakob nu erfara nederlag motsvarande dem som han själv tillfogat sin bror Esau. Efter sin bragd vid brunnen kan man knappast säga att Jakob kom som hjälpsökande, han hade visat prov på sådan styrka och skulle under en månads oavlönad provtjänstgöring 1 Mos 29:14 visa en sådan fallenhet för fårskötsel, att Laban måste ha sagt sig att det vore en stor förmån att få en sådan dräng, jmf 1 Mos 31:37-39. Det hindrar inte, att den angelagne Laban vill skaffa sig denne dräng för så liten lön som möjligt. Bästa sättet är då att Jakob själv ge ett bud, helst Laban nog redan har märkt vad det är ynglingen är ute efter. Och såsom Jakob en gång såg Esaus iver och planmässigt utnyttjade den till sin förmån, så utnyttjar nu Laban Jakobs iver att få Rakel till hustru. Jakob erbjuder sig själv att tjäna morbrodern i sju år för att få Rakel, ett säkerligen mycket högt brudpris, och Laban uttrycker sig i sitt svar så, att han för säkerhets skull inget bestämt har lovat: Det är bättre att jag ger henne åt dig än åt någon annan — stanna du i varje fall hos mig, 1 Mos 29:19. Jakob tjänar hårt i sju år, och hans kärlek till Rakel är så stor, att han tycker att det är en ringa tid för en så stor lön, 1 Mos 29:20.

När tiden är utlupen, säger Jakob till Laban: Giv mig min hustru! 1 Mos 29:21. Men just därför att han är så ivrig, glömmer han att nämna hennes namn. Detta utnyttjar Laban. Han ställer till ett stort gästbud, och på kvällen tar han den brudklädda, alltså djupt beslöjade och helt oigenkännliga Lea, och för henne till Jakob. De har sin bröllopsnatt tillsammans, och det underförstås av berättaren, att Jakob i mörkret inte ser hustruns ansikte och inte känner igen att det är Lea. Det blir morgon, och, heter det ordagrant: Och se, det var Lea! Gud har haft sista ordet: bedragaren Jakob har blivit bedragen. Det finns ingen anledning att betvivla, att Labans förklaring i 1 Mos 29:26 är riktig, men Jakob har spelat honom i händerna genom att i sin iver glömma nämna den älskades namn, så självklart som det syntes honom att det var Rakel det var frågan om.

Laban utnyttjar nu ytterligare Jakobs kärlek till Rakel genom att binda honom vid tjänsten i sju år till. Textens mening är dock tydligt, att han fick ta till sig Rakel en vecka efter bröllopet med Lea och att den sjuåriga tjänsten kom i efterskott. Enligt gängse sed i dessa trakter av världen under den tid varom här är fråga får vardera hustrun med sig en slavinna från sitt förutvarande hem. Så åtföljes Lea av Silpa och Rakel av Bilha 1 Mos 29:24 och 29.

Gud har fått sista ordet, men han förbehåller sig det gång på gång även i fortsättningen. Han såg att Lea var försmådd — samma hebreiska verb förekommer här som i Mal 1:3 är översatt med »hata». Dock antyder ingenting att Jakob hatade Lea. Hon var, såsom rabbinernas moderna engelska översättning av detta ställe säger, oälskad. Därför tar Gud sig an henne, och hon den ene sonen efter den andre, under det Rakel är ofruktbar.

Det skulle föra för långt att här gå in på de båda systrarnas strider om sin make och om att få barn med honom, en strid som förde bägge därefter att de gav var sin slavinna åt Jakob till bihustru. Just om strider och om seger talar Rakel, när hon, själv alltjämt barnlös, ser sin slavflicka föda en son åt Jakob, 1 Mos 30:8. Ironiskt ter det sig för Rakel, att när hon av system Lea lyckats tillhandla sig kärleksäpplen (frukter av alruna, lat. mandragora), som ansågs vara ett starkt verkande medel mot ofruktbarhet, blir det Lea som ånyo föder en son, medan Rakel alltjämt är barnlös, 1 Mos 30:14-17.

Envar vet, att barnlöshet i österlandet och ej minst i Israel var en stor skam för en hustru och ansågs som ett tecken till onåd hos Gud. Men i detta fall gäller det ännu mer. Både Rakel och Lea är medvetna om kallelsen att vara stammödrar till det blivande Gudsfolket. Och i deras heta längtan efter barn finns, enligt lagen om de mänskliga motivens ständiga blandning, också en åstundan efter att Guds folk måtte ta gestalt och därmed Guds rike komma — med andra ord, mer eller mindre omedvetet för dem själva, en längtan efter Kristus.

Därför får det inte fattas bara som ett uttryck för en kvinnas naturliga moderslängtan, när Rakel utbrister: Skaffa mig barn, eljest dör jag! 1 Mos 30:1. Även i detta ord finns en dold profetisk klang: Kristi kyrka i vardande ropar efter barn, ty utan barn går hon under. Barn, det är i överförd mening människor, förda till tron på Kristus. Rakels förtvivlansrop är också Kristi kyrkas rop i er då hon länge förgäves väntat på väckelse, på tider då människor i stora skaror kommer till insikt om sanningen, till omsorg om frälsningen och till tro på Kristus: Skaffa mig barn, eljest dör jag!

Det har sagts att Jakobs tjuguåriga omskolning hos Laban var hård. Därom vittnar bland annat det förhållandet, att Laban tio gånger gjorde om kontraktet med Jakob, 1 Mos 31:7 och 41. Så snart en överenskommelse visade sig utfalla gynnsamt för Jakob, ändrade sig tydligt Laban. Det fanns ingen lantarbetarfackförening, Jakob är utlämnad åt sin arbetsgivare och måste finna sig i hans villkor. Mer än en av oss som läser därom har väl haft en Laban i sitt liv. Har vi också tänkt på att detta kanske var nödvändigt för vår omskolning?

Gud, som såg till den försmådda Lea, såg också till den orättvist behandlade Jakob. Ingenting säger oss, att de metoder han använde för att få önskad teckning på de lamm som föddes, var riktiga, men Gud fogade det så, att det föddes lamm av sådant utseende att de enligt överenskommelsen skulle tillfalla Jakob, och på det sättet blev han en förmögen man i en trakt där rikedom mättes i antalet får. Mer tillåter oss inte

utrymmet att dröja vid detta. Men en passus, som skildrar Jakobs herdeliv, är alltför väsentlig för att förbigås. Det är 1 Mos 31:38-40.

5 God herde

Bland Bibelns många teckningar ur herdelivet är detta kanske den mest realistiska. Att det var ett hårt liv som krävde sin man, det känner vi också ur Davids ungdomshistoria, av korta yttranden av Amos och av det stora herdekapitlet Hes 34. Tillsammans med Psalt 23 i Psaltaren bildar de bakgrund till Jesu ord om sig själv som den gode herden. Hans tal om att en god herde är beredd att ge sitt liv för sina får är ingen romantiserande överdrift, det är i dåtida österland lika reellt som att en nutida pilot kan ge sitt liv för att rädda sitt flygplan.

Men ingenstans i Bibeln är herdens vardagsslit så livligt tecknat som här. Detta ställe är därför en anledning till besinning både på vad vi äger i och hos den Herre som är vår Herde och vad som åligger den som i en eller annan bemärkelse har herdeplikter i Guds församling.

Vi skyndar nu vidare utan att dröja vid detaljerna av Jakobs flykt från Laban. Huvudsumman av vad som berättas i 1 Mos 31 är, kan man säga, att Jakob, som bryter upp inte bara på grund av förnuftiga skäl, utan på Guds uttryckliga befallning, likväl får en läxa i att lära sig skilja mellan att handla i panik och att handla i tro, men också i att lära sig välsignelsen av att inte lämna efter sig en förörrättad broder. Och värt att särskilt skriva sig till minnes är orden om att där ingen människa är tillstädes, är Gud ett vittne hur jag håller mina löften, 1 Mos 31:50.

6 Kamp med Gud

Den stora vändpunkten i Jakobs liv närmar sig i 1 Mos 32. Redan i första versen förebådas någonting av största vikt. Överrumplande — det tycks ligga i det hebreiska uttrycket — möter honom Guds änglar, en strövande förtrupp till den härskara han sett i sin nattliga syn i Betel. Han ger platsen namnet Mahanaim, Dubbelläger. Namnet kan tolkas på skilda sätt, men uteslutet är inte, att hans tanke gått till de dubbla härskaror som kämpar Guds kamp, den synliga skaran här på jorden och den skara som mestadels är osynlig för oss människor och som tillhör den himmelska världen. En hög svensk jurist, hovrättsråd i Göta hovrätt, har med protokollsartad saklighet redogjort för hur han en gång på väg till sitt tjänsterum i hovrätten faststod stadens gator vimla av änglar som inte observerades av övriga gatutrafikanter och som gick rätt igenom dessa på trottoarerna. Detta, att endast enstaka människor enstaka gånger ser dessa »osynliga», stämmer väl med vad Bibeln lär oss t ex i 2 Kung 6:14-17, där det likaledes är tal om två härar, en synlig och en osynlig, och om två människor som är ensamma om att se den osynliga hären.

Föga anar Jakob, när han möter denna förtrupp, att han inom kort själv skall föras in i rullan över Guds stridsmän. Jf Dom 5:20 och Upp 19:11-14. Han har för mer än nog med att övertänka, hur han med livet skall komma igenom det oundvikliga mötet med brodern Esau, som har lovat döda honom. Det är bättre att förekomma än förekommas, och han tar initiativet genom att skicka budbärare till Esau. Tonen i budskapet är mer än hövlig, den är underdånig, och han kallar ödmjukt brodern »min herre» och sig själv »din tjänare». Men när budbärarna kommer tillbaka med nyheten att Esau redan är på full marsch emot honom med fyrahundra man, griper dödsängesten Jakob. Inget svarsbud hade kommit från Esau, utan ett ord till hälsning närmar han sig med en styrka, som är tillräcklig för att anställa massaker på Jakob och allt hans folk. Men denne blir i sin ångest inte besinningslös, han ömsom planerar åtgärder, ömsom ber till Gud, ömsom söker beveka brodern genom att skicka rika skänker av boskap i olika etapper. Det är ett för oss människor generande faktum, men dock ett faktum, att ångest ofta lär oss bedja så som vi aldrig bedit för. Bibeln räknar realistiskt därmed, Psalt 50:15, 2 Kor 1:9. Jakob beder, fastän han ännu inte lärt sig säga »min Gud» utan ropar till Honom som var hans fader Isaks och hans farfader Abrahams Gud, 1 Mos 32:9, men icke desto mindre vet han att åberopa Guds egna ord och löften, 1 Mos 32:9. Han som varit så framgångsrik och inte saknade anledning att känna sig som en stor man, har blivit liten, alltför ringa till den godhet Gud har bevisat honom, 1 Mos 32:10, men förutom Guds löften åberopar han sig på denna erfarna godhet och nåd, som låtit honom, som för tjugu år sedan drog genom samma trakt som fredlös flyktning, ensam och utan annan egendom än sin stav, komma tillbaka med barn och blomma och med tjänare och boskap, två skaror (anspelning på namnet Mahanaim). Han har gjort den erfarenhet som i Psalt 18 enligt vår äldre översättning uttrycks med orden: När du förnedrar mig, gör du mig stor, Ps 18:36. I sitt förnedringstillstånd av ångest och samvetskval blir Jakob en stor bedjare. Ännu ser han Esau som sin ende fiende, 1 Mos 32:11. Men han är på återväg till Betel, Guds hus, 1 Mos 35:1, och det skall visa sig snart nog, att för honom finns ingen väg tillbaka till Guds hus annat än genom försoning med sin broder, jf Matt 5:23-24. Han närmar sig Esau så som en hedning närmar sig sin Gud, med offergåva efter offergåva, och uttrycken, som han låter sina budbärare använda vid överlämnandet av försoningsgåvorna har tycke av kultiskt språkbruk. Riktigt ordagrant översatt står det i 1 Mos 32:20: Jag vill övertäcka hans ansikte med de skänker som går före mitt ansikte; sedan vill jag själv komma inför hans ansikte, kanhända skall han då upplyfta mitt ansikte. Och i 1 Mos 32:21 heter det: Så kom nu skänkerne före hans ansikte . . . Det hade varit orimligt, om bibelkommissionen hade återgivit lydelsen så ordagrant. Men det kan ha sin betydelse att känna till den, som bakgrund till vad som följer. Det upprepade bruket av ordet »ansikte» förbereder på att han skall stå inför Herrens ansikte. Jakob vet mycket väl, att alla dessa skänker inte räcker som försoningsgård. Och om Esau framhärdar i att vilja hämnas, vad hindrar att han tar gåvorna som god pris och därefter dräper Jakob?

Under natten skickar Jakob sina hustrur, bihustrur och barn över floden Jabbok. Av allt att döma har han sedan själv gått tillbaka över floden och stannat där, ensam. Det är inte nödvändigt att, såsom skett, påbörda Jakob att vilja göra hustrur och barn en sista sköld framför sig — när slutligen mötet med Esau kommer till stånd, går han själv framför dem, 1 Mos 33:2-3. Han tycks ha känt ett behov av att vara ensam. Ensam, och det är natt. Erling Eidem har i sin oöverträffade meditation över detta bibelställe, »Sjärens Jakobskamp», påmint om Judas Iskariot, om vilken det berättas att han ensam gick ut, och det var natt, Joh 13:30, och som sedan, när samvetet slog honom, var så ensam som någon kan vara, omgiven av sådana själasörjare som svarade: Vad kommer det oss vid? Du får själv svara därför. Matt 27:4. Men han påminner också om vår Frälsare, som i samma natt var ensam, dock icke ensam, Joh 16:32, och som i dödsstunden ropade ut sin ensamhet i orden: Eli, Eli ..., Matt 27:46. Jakob bedragaren har släkdrag med Judas förrädaren. Men Jakob som kämpar med Gud har släkdrag med Jesus som tillbragte natten i Getsemane i bönekamp med sin Fader. Och här har vi kanske hunnit så långt, att vi inte nöjer oss med enbart moralisk indignation över Jakob. Ty han är lik dig och mig, alltför lik, skrämmande lik oss som ville höra Herren till, men alltför dubbelsjälar, människor med delad håg, Jak 1:8.

Men vi har gått händelserna i förväg. Jakob har alltså stannat ensam kvar, och det är natt. Utan att det sägs varifrån fienden kommer brottas denne plötsligt med honom på liv och död, 1 Mos 32:24, hela natten, ända tills det började dagas. Fienden är inte Esau. Det är en Annan, Någon på vars snara möte änglaskarorna har förberett Jakob, Någon som Jakob helst av allt velat slippa att på djupaste allvar komma till tals med. Ty det är en sak att upphäva ett nödropp till Gud, en annan att söka sig till hans närhet.

Men är det då verkligen Gud som brottas med honom? Är det inte en mörkrets ande, en demon? Frågan är inte förmäten. De som fått känna på vad anfäktelser vill säga, de vet också att det finns stunder då man kan tveka om det är Gud eller satan man har att göra med. Dock, Guds ord ger besked. När kampen är slut, vet Jakob att det är Gud han har kämpat med, 1 Mos 32:30. Och i Hoseas tolfte kapitel heter det: I sin mandoms kraft kämpade han med Gud. Ja, han kämpade med ängeln och vann seger, han grät och bad om nåd, Hosea 12:3-4. Märk växlingen mellan »Gud» och »ängeln». Eftersom ingen människa kan se Gud, var det en ängel som Jakob såg och brottades med, men bakom denne döljer sig Gud, den Gud som för Jakob var en fiende, så länge han inte hade gett upp sin självskhet och så länge han inte var försonad med sin broder. Timme efter timme pågår brottningen utan att den okände ger sig tillkänna och utan att ord växlas. Till sist ger motståndaren Jakob ett slag så att höftleden hoppar ur sin ledkapsel och Jakob är försatt ur stridbart skick. Därefter vill den okände försvinna, ty morgonrodnaden går upp. Det vanliga är att man här, med religionshistorisk bakgrund, gör gällande att den okände är skygg för dagsljuset. I nära samband med denna tolkning står uppfattningen, att hela berättelsen går ut på att upphöja Jakob som hjälte, som segrare över Gud själv, ungefär som våra hedniska förfäder tänkte sig Tor som segrare över Trym eller Utgårdaloke. Det är ett tolkningssätt som står i oförsonlig motsats till den antiheroiska syn på patriarkerna som är ett genomgående drag i den bibliska berättelsen.

Nej, den okände vill gå innan dagern bryter in, därför att Jakob inte skulle kunna uthärda att se honom. Och den Jakob som nu klamrar sig fast vid sin motståndare, är en krympling, som inte kan brottas. Skall man kalla honom segrare, så är det inte en segrare i triumf, utan en som är fullständigt slagen, en som gråter och ber om nåd, Hosea 12:4. Det har gått Jakob så som det har gått många som ropat på Gud i sin nöd och som därför fått med Gud att göra på ett sätt som han inte anat eller önskat. Och visar det sig även här, att Jakob vet hur man ber till Gud. För tjugu år sedan drog han denna väg fram mot öster, och då sade Gud: Jag är med dig, 1 Mos 28:15. Därför kan Jakob, som inte glömt löftet, säga: Jag släpper dig icke ... För tjugu år sedan sade Gud: Alla släkter på jorden skola varda välsignade i dig och i din säd, 1 Mos 28:14. Därför kan Jakob säga: Jag släpper dig icke med mindre du välsignar mig!

Då frågar den okände efter hans namn. Den okände, om vilken Jakob redan vet, att han är den Allvetande. Vad är ditt namn? — Jakob, Bedragaren! Så har ju hans namn tolkats från hans barndom. När han nämner sitt namn, nämner han sitt livs skuld och olycka. Men den okände lyfter av honom bedragarenamnet och ger honom ett nytt. »Du skall icke mer heta Jakob, utan Israel, ty du har kämpat med Gud och vunnit seger.» Därmed är det sagt vem den okände är. Namnet Israel kan betyda: »Gud strider» eller: »Må Gud strida (för dig)». Men det ges här en annan betydelse. Israel kommer att vara namnet på en som har stridit med Gud. Och, tillägger den förut okände, han har vunnit seger. En sällsam seger, ty Jakob var med höften ur led helt ur stånd att strida, sällsam också därför att han — enligt Hosea — gråtande tiggde om nåd. Men det är en seger, att i bönekamp med Gud bli så besegrad, att det hädanefter inte är min vilja, min lycka, mina levnadsmål det gäller, utan Guds vilja. Den största segern är segern över mig själv.

Nu frågar Jakob efter dens namn som han har brottats med. Men frågan får intet svar. Gud visar sig inte i människogestalt. Därför har Bibeln för sed att, när någon med mänskligt utseende talar på Guds vägnar, kalla denne Guds ängel, Herrens ängel. Ängeln är då en representant för Gud. Men det finns fall, då identiteten mellan Herren och Herrens ängel är påfallande, så i det förut nämnda stället i Hosea 12, där Jakobs kamp omnämnes och där det i tredje versen står att han kämpade med Gud, men i den fjärde att han kämpade med ängeln. Det är samma växling mellan Herren och ängeln som möter i Malaki 3:1, där »den Herre som åstundens» är identisk med »förbundets ängel, som I begären». I sådana fall visar den profetiske Anden på den utlovade Messias. Därför måste man ge Luther rätt, då han säger att den som brottades med Jakob om natten var ingen annan än Jesus Kristus, som ännu icke var kommen i köttet, men som var hos Fadern. »Frågar du vad namn han bär? Jesus Krist det är ...»

»Och han välsignade honom där.» I den meningen har Jakob-Israel segrat, att hans bön har blivit hörd. Gud vill bli bestormad på detta sätt, såsom Jesus så ofta hade sagt oss. Och när Gud bestormas med sina egna löften, då är bönhörelsen viss. Gud har lovat att välsigna, och nu välsignar han.

Det finns en dubbel tolkning av namnet Israel. Det kan härledas inte bara av ett verb som betyder »kämpa», utan också av

ett som betyder »se». Israel kan därför på en gång betyda Guds-kämpe och Gudsskådare. Den senare tolkningen skyntar i Jakobs ord, när han ger platsen namnet Peni-Ei, »ty jag har sett Gud ansikte mot ansikte, och dock har mitt liv blivit räddat», 1 Mos 32:30. Beskow har, i riktig insikt om biblisk fromhet, i sin berömda glasmosaik i Skara domkyrka låtit det väsen som Jakob brottas med vara ett slags Bøjgen, ett virrvarr av vingfjädrar utan tillstymmelse till ansikte. Mot bakgrunden av Bibelns åter och åter betygade påstående, att ingen människa kan se Gud och bli vid liv får man inte räkna med att Jakob bokstavligen talat hade sett Gud, men han hade varit honom så nära, att han »likasom såg den Osynlige», Hebr 11:27. Därför ger han platsen namnet Peni-Ei, som strax efteråt, i 1 Mos 32:31 möter i formen Penu-Ei, en form som ger associationer till det verb som betyder »vända» och därmed till den aronitiska välsignelsens: Herren vände sitt ansikte till dig ... 4 Mos 6:26. Den på 200-talet f Kr av judar utförda grekiska översättning av gamla testamentet som kallas Septuaginta har i 1 Mos 32:28 en lydelse som betyder: »Du har kämpat med Gud och skall också bland människor vinna seger.» Den som har sin sak klar med sin Gud, kan också möta människor på rätt sätt. Vi har tidigare fäst oss vid det i hebreiskan återkommande uttrycket »ansikte» i 1 Mos 32:20-21. Jakob har nu, liknelsevis talat, sett Guds ansikte, och i 33:10 ser han sin broders ansikte »såsom ett gudaväsens ansikte». Alldeles oavsett om detta är ett uttryck endast för Jakobs intensiva önskan att ställa sig väl hos sin broder eller motiven ligger djupare, så säger Anden, som i församlingen tolkar Skriften, att dessa ord står där för att påminna oss om att Guds ansikte är Kristus men att Kristi ansikte av oss kan ses endast i vår broder, vår nästa.

7 Sorg och salighet

Vi förbigår i korthetens intresse berättelserna om Dina och om Jakobs sorger med anledning av Simeons och Levis framfart mot sikemiterna, 1 Mos 34, likaså allt vad som gäller Esau och hans fortsatta öden. Den skam som Ruben bragte över sin far genom äktenskapsbrott med dennes bihustru Bilha, nämnes knapphändigt i 1 Mos 35:22, och som uttryck för Jakobs sorg står endast: Och Israel fick höra det. På sin dödsbädd ger den gamle luft åt sin klagan över Rubens dåd, 1 Mos 49:3-4. Jakob får genomgå mycket bittra öden, bittrast av allt är dock förlusten av älsklingssonen Josef, vartill vi återkommer i Josef historia.

Därnäst var hans bittraste sorg säkert förlusten av den älskade Rakel i hennes bästa år. Vi stannar något inför denna händelse, Mos 35:16-20. Man befinner sig på vandring med hela den stora karavanen och har kommit i närheten av Efrat, ett annat namn på Betlehem i Judeen, 8 km söder om Jerusalem, ibland såsom i Mika 5:2 kallat med båda namnen: Betlehem Efrata. Här kom den havande Rakel, som tidigare fött sonen Josef, för andra gången i barnsnöd, och då Bibeln upprepar två gånger, 1 Mos 35:16 och 17, att barnsnöden var svår, är därmed sagt att den var oerhörd. Rakel dör, men innan dess har hennes andre son sett dagen, och med sina sista ord ger hon honom namnet Ben-Oni, min smärtas son. Men Jakob, mitt i sorgen över den älskades död, ger den nyfödde namnet Benjamin, lyckans son. Profetisk är denna namngivning för det första i ifråga om Benjamin. Jakobs sorg över Josef skulle komma att tillspetsas i sorgen över att nödgas mista även Benjamin, 1 Mos 42:36, och därigenom skulle denne verkligen komma att bli hans smärtason. Men på samma gång blev denne Benjamin den nyckelperson, som utlöste upptäckten att Josef levde, försoning mellan honom och bröderna och allas räddning undan hungersdöden — i den meningen blev Benjamin verkligen lyckosonen.

Men för det andra är namngivningen, både Rakels och Jakobs, profetisk i en mening som syftar mycket längre framåt. En gång skulle här i marken utanför Betlehem födas ett gossebarn, som mer än någon annan av kvinna född skulle göra skäl för namnet i smärtas son, Han som hos profeten Jesaja kallas »en smärtornas man» (Jes 53:3), Jesus Kristus, som bar våra synder och dog för oss. Och denne Smärte-man är samtidigt vår Salighetshövding, vilket är ännu mer än lyckoson.

Strängt ordagrant betyder Benjamin »den högra handens son». Men eftersom höger hand var lyckohanden, har namnet Benjamin innebörden lyckoson. Jesus Kristus, vår salighetshövding, sitter på Guds högra sida eller, som det i äldre svenska heter, på Guds högra hand. Utan att ana det har både Rakel och Jakob profeterat om vår Frälsare.

Betlehem betyder »brödhus», Efrata betyder »fruktbar». I Betlehem Efrata skulle Han födas som är livets Bröd, Han som allena kan lova de sina att de, om de förbliver i honom, skall bära mycket frukt.

Ännu ett par korta anhalter bör göras innan vi avslutar Jakobs historia. När flyttningen till Egypten skall förberedas, ropar Gud två gånger Jakobs namn, 1 Mos 46:2, jfr 1 Mos 22:1, och Jakob svarar: Hinneni! Här är jag! Vad som förberedes på detta sätt, är Israels folks fyrahundraåriga trälldom, i sitt sista skede under akut utrotningsshot. Det är ingen tillfällighet, att detta långa avsnitt i löftesfolkets historia inleds på detta sätt, med ropandet av stamfaderns namn och hans lydnessvar: Här är jag, helt till ditt förfogande, Herre!

Jakob kommer med allt sitt husfolk till Egypten, möter den som död ansedde Josef, omfamnar honom och säger: »Nu vill jag gärna dö, sedan jag har sett ditt ansikte och sett att du ännu lever». Tanken leds till den gamle Simeon i templet, när han med barnet Jesus i sina armar sjunger: »Herre, nu låter du din tjänare fara hädan i frid efter ditt ord, ty mina ögon hava sett din frälsning.» Luk 2:29-30.

I 1 Mos 48 berättas, hur den åldrige Jakob välsignar sonen Josef och dennes båda söner Efraim och Manasse. Hebréerbrevets författare tar ur Jakobs långa och skiftesrika historia fram detta moment såsom ett vittnesbörd om tro, och därmed är Jakob medräknad bland alla dessa om vilka det heter, Hebr 11:13, att de »dogo ... innan de ännu hade fått, vad utlovat var; de hade allenast sett det i fjärran och hade hälsat det och bekänt sig vara gäster och främlingar». Ironiskt nog

upprepas emellertid, när Josefs söner skall få sin farfars välsignelse, en situation som för Jakob är smärtsamt bekant. Gud har sagt, att den yngre av dem skall få den främsta välsignelsen, så som det en gång var fallet med honom själv och brodern Esau. Josef vet inte detta, men i den gamles själ har det budet blivit mottaget och behjärtat, budet från högre ort. Och där det finns lyhördhet och lydnad för Guds bud, där behövs det inte några listiga tricks för att få saken att gå den rätta vägen. Redan i 1 Mos har Jakob nämnt de båda sonsönerna i den ordning de skulle välsignas, Efraim, den yngre, först, och därefter Manasse. Josef tycks inte ha observerat detta utan förde dem fram till Jakob så att farfaderns högra hand skulle vila på Manasses huvud och den vänstra på Efraims. Men Jakob räckte ut sina händer korsvis, 1 Mos 48:14, så att den högra handen dock kom på Efraims huvud. När Josef ville ändra på detta, stod Jakob på sig och gav tillkänna att han visste vad han gjorde, 1 Mos 48:17-20. Ännu på sin dödsbädd visade han genom de korsade armarnas vittnesbörd, att han trodde på den Gud som är suverän i sitt nådaval och vars välsignelse inte kan tvingas att följa något mänskligt schema.

Josef, den älskade Rakels förstfödde, intog en särställning bland sönerna. Sedan Josef och hans söner välsignats, kommer turen till Jakobs övriga söner. I kap 49 följer dessa välsignelser, av vilka vi dröjer endast vid den som uttalas över Juda. De övriga får var sin lott och del av välsignelser i det utlovade landet, men Juda skall mottaga pris av alla sina bröder, 1 Mos 49:8. Konungaspiran skall föras inom Juda stam, 1 Mos 48:10, »till dess han kommer till Silo» och folken, mänsklighetens skilda folk, blir honom hörsamma. Ingen kan ta miste på att här talas om Messias. Uttrycket »till dess man kommer till Silo» är textmässigt dunkelt och har blivit föremål för skilda tolkningar. I sv ps 57 (1937-års psalmbok) återklingar den äldre bibelöversättningens version, som talar om hjälten, vilken folken skall tillfalla. Underligt och anstötligt är det att just Juda, som var invecklad i den bedrövliga historien med sin sonhustru Tamar, 1 Mos 38, är utkorad till att bli stamfader för Messias. Och som om detta inte vore nog som ytterligare belegg för Guds fria nådeval, upprepas ju i historien om Tamar motivet »den äldre skall tjäna den yngre», 1 Mos 38:28-30. Peres, som egentligen var sistfödd men trängt sig förbi tvillingbrodern, blir den som kom att stå i Jesu stamträd, hos Matteus med namnvarianten Fares, och till yttermera visso står i denna rad av mansnamn även Tamar omnämnd, Matt 1:3. Sannerligen, Gud har stigit ned i syndens värld, och Bibeln är så långt ifrån att vilja överskylla detta faktum, att den tvärtom framhäver det.

Sist förordnar Jakob om sin gravsättning i Makpelas grotta, 1 Mos 49:29-32 och, efter att sittande ha meddelat välsignelsen, drar fötterna till sig i sängen och dör.

Studiefrågor

1 Hur skall vi uppfatta att »Gud måste utvälja och tillbakasätta, och hans utkorelse sker utöver allt mänskligt förstånd»? På vilket är detta — trots allt — en trösterik tanke? Hur förhåller det sig till att »all vår förtjänst är utelyckt» (1 Den osympatiske fromme)?

2 På vilka sätt kan vi försöka »förfoga efter behag med Guds välsignelse» (1 Den osympatiske fromme)? Hur skall det i stället framgå att välsignelsen binder mig vid Gud och inte tvärtom?

3 »Ju mer man lär sig att erkänna sina fula drag, dess mer tackar man Gud för att han tar sig an även sådana människor» (1 Den osympatiske fromme). Vad kan vi dra för slutsatser av vår tacksamhet mot Gud? Kanske vi har mycket att tacka Gud för, som vår bristande syndakännedom ännu inte uppenbarar?

4 Jakob aktade välsignelsen högre än något annat i livet trots att han inte fattade dess djupaste innebörd (1 Den osympatiske fromme). Vad skulle vi av detta kunna hämta för lärdom för det kristna livet? Är vi inte ofta benägna att uppskatta trons gåva endast i den mån vi fattar dess innebörd?

5 I (2 Oförskylld nåd) berättas om hur en narkotikamissbrukare upplevt Guds närvaro i ett starkt ljussken. Ge fler exempel på att Gud uppenbarar sig på det sättet i starkt ljus. På vilka andra sätt kan Gud uppenbara sig för en människa? Kan det ske på ett stillsammare sätt? Hur kan vi få uppleva Guds närvaro?

6 Ge exempel på sådant som Gud kan använda för att »omskola oss», såsom han gjorde med Jakob (4 Omskolning).

7 Vad har vi att lära av berättelsen om Jakobs flykt från Laban (5 God herde)?

8 Vad har vi kristna att lära av Jakob som bedjare (6 Kamp med Gud)?

9 »Det är en sak att upphäva nödrop till Gud, en annan att söka sig till hans närhet» (6 Kamp med Gud). Är det inte också för oss lätt att anropa Gud i nödens stund, men svårare att på djupaste allvar komma till tals med honom? Hur skall vi som Jakob kunna ta Gud så på allvar att vi vägrar släppa honom med mindre han välsignar oss?

10 På vilka sätt har betydelsen i ortnamnet Betlehem fått symbolisk betydelse (7 Sorg och salighet)?

11 Jakobs historia kan sammanfattas i orden »Gud har stigit ned i syndens värld» (7 Sorg och salighet). Repetera Jakobs levnadshistoria under detta tema.[{/biblink}](#)

